

Boekbespreking 23 februari 2010 Nachttrein naar Lissabon door Pascal Mercier
(pseudoniem van Peter Bieri)

Dicky;	Ingewikkeld en warrig, zij heeft het weggedaan;
Nelleke;	Mooie roman die zij nog een keer wil lezen om goed te begrijpen;
Paulien;	Diep, raakte haar erg zij heeft er van genoten;
Ariana;	Veel lagen er in en overdenkingen, die over het geloof niet haar overtuiging;
Jannie;	Prachtig geschreven. De filosofische beschouwingen wel moeilijk;
Annelies;	Mooi maar wel erg uitgebreid beschreven allemaal;
Thea;	Heel mooi, soms moeilijk, vooral mooi geschreven;
Wil;	Prettig taalgebruik, soms wonderlijk, het hield haar bezig;
Marné;	Het zet je aan het denken, boek vol vaart dat ze nog eens wil lezen;
Gerda;	Zij heeft er van genoten, ze gelooft niet alles maar wel mooi gevonden.

De schrijver is hoogleraar filosofie. Hij is in 1944 in Bern geboren en wilde schrijver worden. Hij is zijn kleinburgerlijke milieu ontgroeid en pas op latere leeftijd gaan schrijven.

Andere werken: Perlmanns Schweigen, der Klavierstimmer. Tevens een filosofisch werk onder zijn eigen naam: Het handwerk van de vrijheid.

Raimund Gregorius, bijnaam Mundus (wereld) is 57 jaar, leraar oude talen en gescheiden. Een man die zwart-wit tv kijkt en een telefoon met draaischijf heeft, niet van vliegen houdt, een bril met jam-potglazen draagt en bang is om blind te worden. Een man die lijdt aan slapeloosheid.

Op een dag ontmoet hij een mysterieuze Portugese vrouw die een telefoonnummer op zijn voorhoofd schrijft. Ineens beseft hij dat hij oud wordt, tijdens de les verlaat hij plotseling het klaslokaal.

In een boekwinkel vindt hij een autobiografische tekst van een Portugese arts, die schrijft: "Als het zo is dat wij slechts een klein deel kunnen leven van wat er in ons zit – wat gebeurt er dan met de rest?"

Van de ene op de andere dag besluit hij een treinreis naar Lissabon te boeken om deze arts te gaan zoeken.

Na zijn aankomst in Lissabon ontdekt Gregorius dat de arts, Prado, inmiddels overleden is. Maar in de loop van het verhaal ontmoet hij allerlei personages die hem hebben gekend; zijn zussen, waarvan er één een soort museum van zijn leven in stand houdt, zijn beste vriend Jorge, een oude leraar, de man die hem bij het verzet hielp, zijn beste vriendin. En deze ontmoetingen worden afgewisseld met fragmenten uit de teksten van Prado, die Gregorius leest. Via de ontmoetingen en de teksten krijgen Gregorius en de lezer een indruk van het boeiende leven van deze arts, zijn angsten, verlangens en levensdilemma's.

Bieri heeft als filosoof een werk over vrijheid op zijn naam staan waarin hij; "Uitgaat van de beleving, de concrete manier waarop de mens zijn vrijheid en onvrijheid ervaart. En om die ervaring te vatten maakt hij veelvuldig gebruik van alledaagse voorbeelden, concrete situaties waarin personen verzeild kunnen raken en waarin zich de vraag opdringt of ze nu wel of niet vrij handelen." (Volkskrant).

De personages, Prado en Gregorius voorop, denken voortdurend na over hun leven en hoe ze geworden zijn wie ze zijn. De roman is ook een zoektocht naar het wel of niet bestaan van de vrije wil. De Portugese arts is een meester in het verwoorden van zijn beperkingen, zijn ideaal is zelfkennis. Voor Gregorius geldt dat alle gebeurtenissen hem lijken te overkomen, hij lijkt geen grote rol te spelen in de gebeurtenissen die hij neemt, hij is een twijfelaar. Maar steeds als hij twijfelt aan zijn speurtocht naar de Portugese arts in Lissabon, gebeurt er iets waardoor hij toch wil blijven (hij ontmoet iemand die hem gekend heeft) of waardoor hij niet kan vertrekken (er rijdt die avond geen trein).

Gregorius komt een heleboel over zichzelf te weten en verandert langzaam in een nieuwe man, die zijn angsten wel degelijk durft te confronteren. Bovendien is het allemaal begonnen met een vrije wilshandeling van Gregorius; namelijk dat hij plotseling zijn klas uitliep en op de trein naar Lissabon stapte.

Op de heenreis neemt Gregorius de nachttrein, deze staat voor de donkere nacht van de ziel. Gregorius is nog in slaap als hij naar Lissabon gaat, maar daar ontwaakt hij. Hij krijgt nieuwe ogen (bril) om naar de dingen te kijken. Ook Prado gebruikt de trein als metafoor voor het leven. Hij schrijft:

“Ik woon nu in mijzelf als in een rijdende trein. Ik ben niet vrijwillig ingestapt, had geen keus en weet niet waar we heen gaan.... Ik kan de spoorbaan en de richting niet veranderen. Ik bepaal niet het tempo. Ik zie de locomotief niet en weet ook niet of de machinist te vertrouwen is... Wat kan ik doen tijdens de reis? De coupé opruimen. De dingen vastzetten, zodat ze niet meer rammelen.

De reis duurt lang. Er zijn dagen waarop ik hoop dat de reis eindeloos zal zijn. Dat zijn zeldzame, kostbare dagen. Er zijn andere dagen waarop ik blij ben met de wetenschap dat er een laatste tunnel zal zijn waarin de trein voor altijd tot stilstand komt.”

De terugreis van Gregorius naar Bern vindt plaats in de ochtend. Hij heeft dan een heleboel meege maakt en is veranderd, maar is misschien ziek in zijn hoofd, waardoor hij naar het ziekenhuis moet gaan (parallel met Prado).

Mercier laat open of dat de laatste tunnel van zijn hoofdpersoon zal zijn.

Grote levensvragen: liefde, fundamentele eenzaamheid, vriendschap.

Het verhaal is prachtig, de personages leven en ontroeren, de stijl is precies en mooi. (goudsmid van woorden) Rivier komt als metafoor ook steeds terug.

De overpeinzingen van Prado zijn moeilijker, filosofischer. Deze zijn cursief, en in een andere stijl geschreven.

De geschiedenis van het verzet in Portugal speelt ook een rol.

De roman vormt een vraag aan de lezer: wat zou jij doen wanneer op een dag een Portugese vrouw een telefoonnummer op je voorhoofd zou schrijven? Of heb je haar niet nodig?

(overgenomen uit De recensent, Melissande Lips).